

Univerza v Novi Gorici, Fakulteta za humanistiko

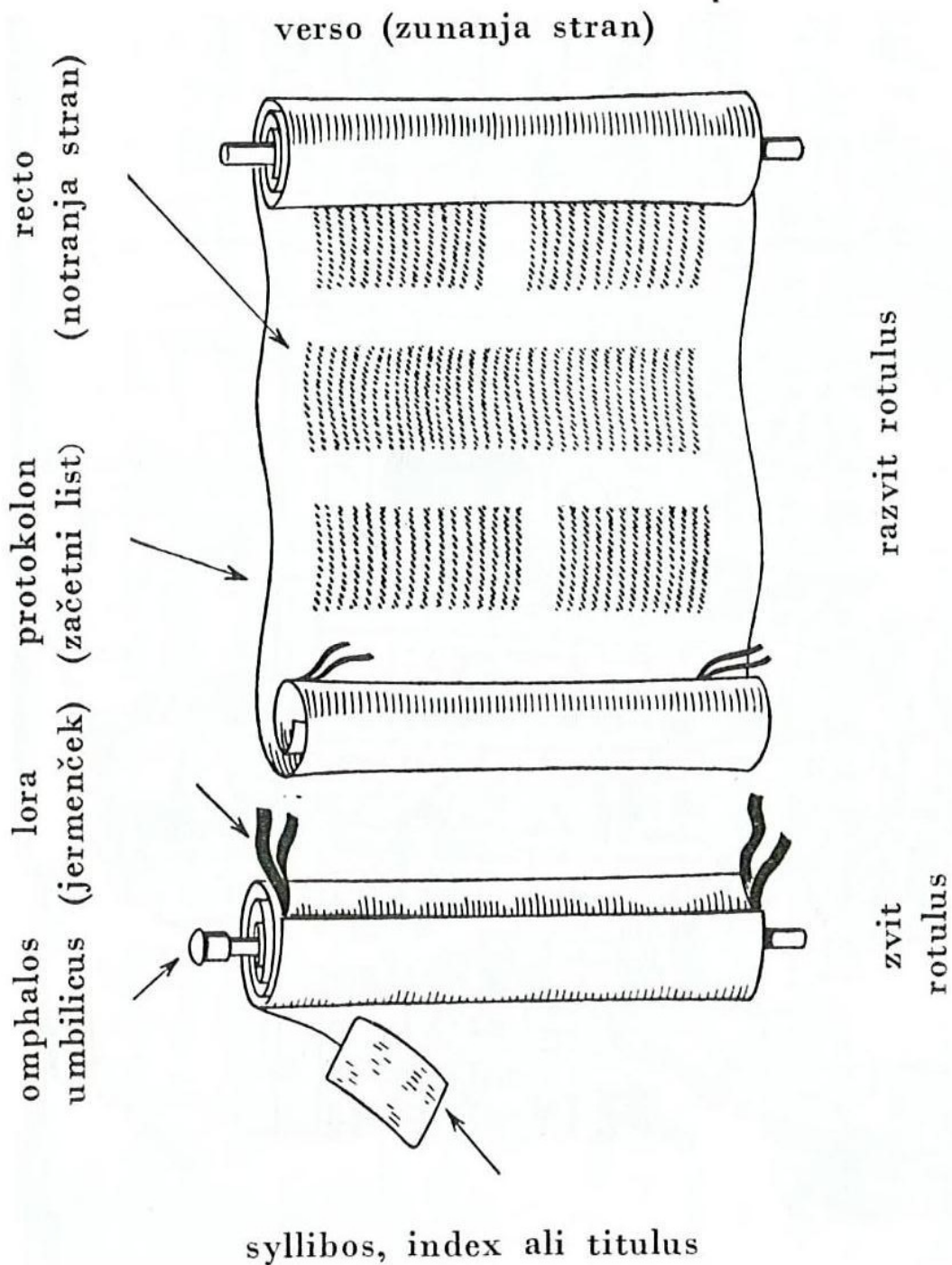
Doc. dr. Matjaž Bizjak

Temeljne zgodovinske znanosti – učno gradivo

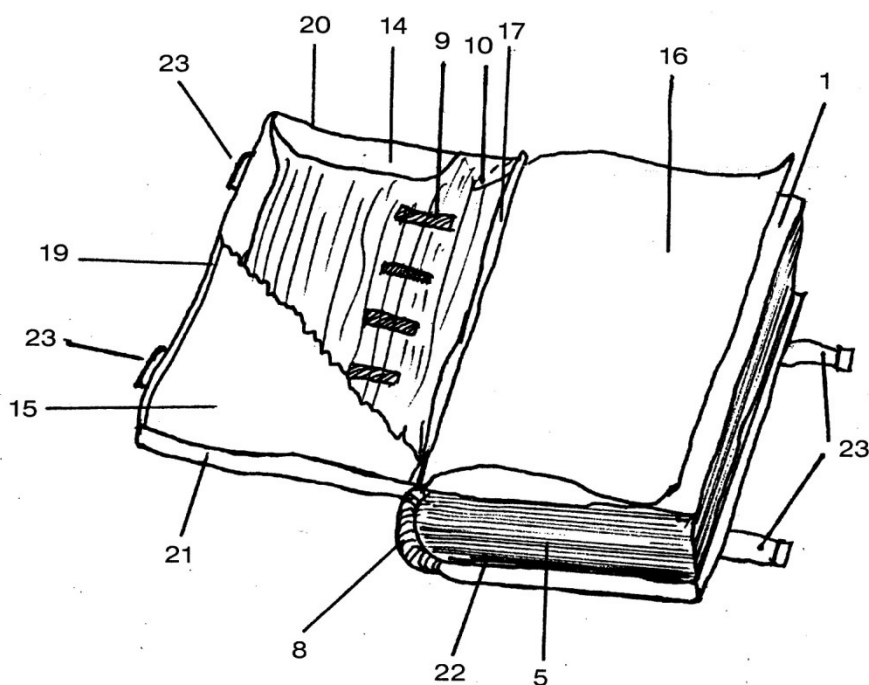
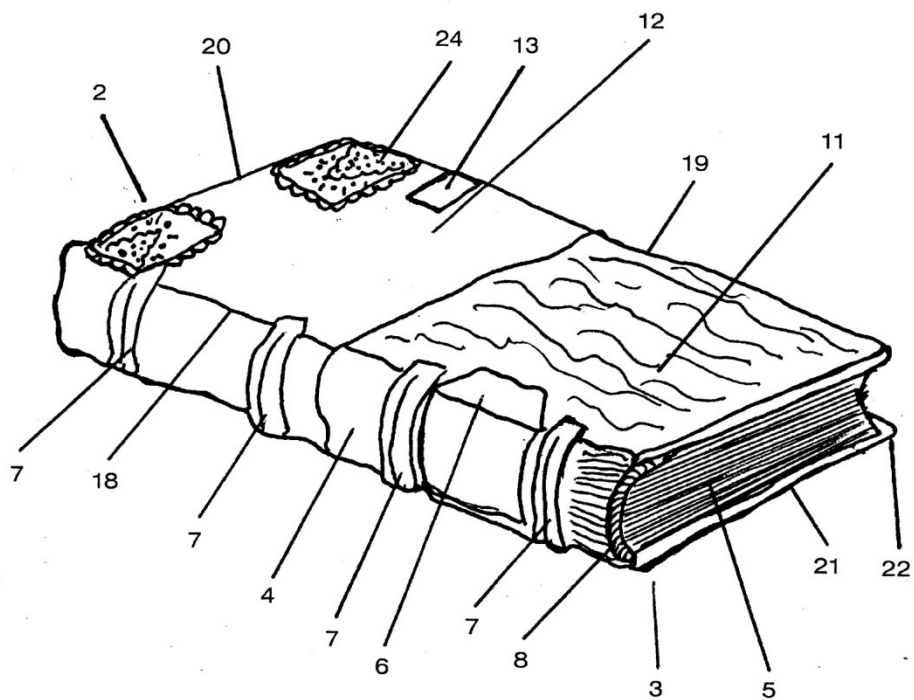
Študijsko leto 2016/17

PREGLEDNICE

PALEOGRAFIJA

- 1 knjižni blok
- 2 glava knjige
- 3 peta knjige
- 4 hrbet
- 5 obreza
- 6 hrbtna podloga
- 7 glavna vezica
- 8 kapitalska vezica
- 9 kanal
- 10 žleb
- 11 lesena opora
- 12 prevleka
- 13 togi del zaklepa
- 14 zavihek
- 15 nalepljen spojni list
- 16 prosti spojni list
- 17 pregibni spoj
- 18 hrbtni rob
- 19 stranski rob
- 20 zgornji rob
- 21 spodnji rob
- 22 odstava
- 23 gibljivi del zaklepa
- 24 ščitnik

Sistemi krajšanja besed (v latinskih besedilih):

- 1) **sigiliranje**; besedo nadomesti ena sama črka (*singula littera* = **sigla**)
- 2) **suspensija**; ohranja nekaj začetnih črk, ostale izpušča
- 3) **kontrakcija**; ohranja prvo, zadnjo ter eno črko iz sredine.

Nomina sacra (kontrakcije, od 4. stol. dalje):

\overline{AA}	– anima	\overline{SCS}	– sanctus
\overline{DS}	– deus	\overline{CLRS}	– clericus
\overline{DMS} , \overline{DNS}	– dominus	\overline{EPS}	– episcopus
\overline{PBR}	– presbyter	\overline{DIACS}	– diaconus
\overline{IHS}	– Ies(o)us (IHΣOYΣ)	\overline{SPS}	– spiritus
\overline{XPS}	– Christus (ΧΡΙΣΤΟΣ/ Hristos)		

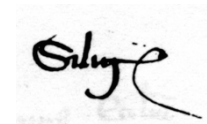
Tironske note (stenografska znamenja, za nekatere pogosto rabljene besede):

÷ = <i>est</i>	h̄ = <i>autem</i>) = <i>con</i>	
≈ = <i>esse</i>	ε = <i>eius</i>) = <i>contra</i>	‡ = <i>enim</i>

Posebni znaki, ki zaznamujejo določeno skupino črk (običajno končnico):

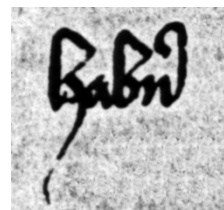
- prečna črta nad delom besede, lahko tudi upognjena ($\overline{\quad}$): -m-, -n-, -e-.
- znak v obliki številke 9 na začetku besede = **con-, cum-, cum**
na koncu besede = **-us**
- znak v obliki **4** na koncu besede = **-rum**
- znak v obliki številke 7 = **et**; **7** = **etiam**
- znak v obliki številke 3 = **-et** (videlicε = videlicet; tε = tenet; hε = habet)
- zavita poteza navzgor nad koncem besede (krivulja ʃ) = **-er, -ur**
- podpičje na koncu besede (različno):
-b; = **-bus** -q; = **-que** -s; = **-sis**
- \underline{p} = **per (par-, por-)** \wp = **pro** \overline{p} = **prae-, pre-**
- presekano steblo: h̄ = haec, hoc; l̄ = vel
- pika pred in za črko (znakom):
· e · = est · 7 · = etiam · s · = scilicet
· q · = quasi · 9 · = condam (quondam) · t · = tunc
- pentlja navzdol na koncu besede = večinoma
-is (lahko tudi kaj drugega!)

(-inis)

V nemških besedilih:

ostanejo : – prečna nadpisana črta za *-m-*, *-n-*, ali *-e-*
– krivulja navzgor za *-er*

nove: – pentlja navzdol na koncu besede, večinoma *-en*, *-n*
– ostri β = *-ser-*

Številke

– Rimske (najbolj tipične za pozni srednji vek) :

i = 1 \dot{i} (\div) = $\frac{1}{2}$

i^c, \dot{i} = 100

i^m, \dot{i} = 1000

v = 5 \dot{v} = $4\frac{1}{2}$

v^c, \dot{v} = 500

v^m, \dot{v} = 5000

x = 10 \dot{x} = $9\frac{1}{2}$

l = 50

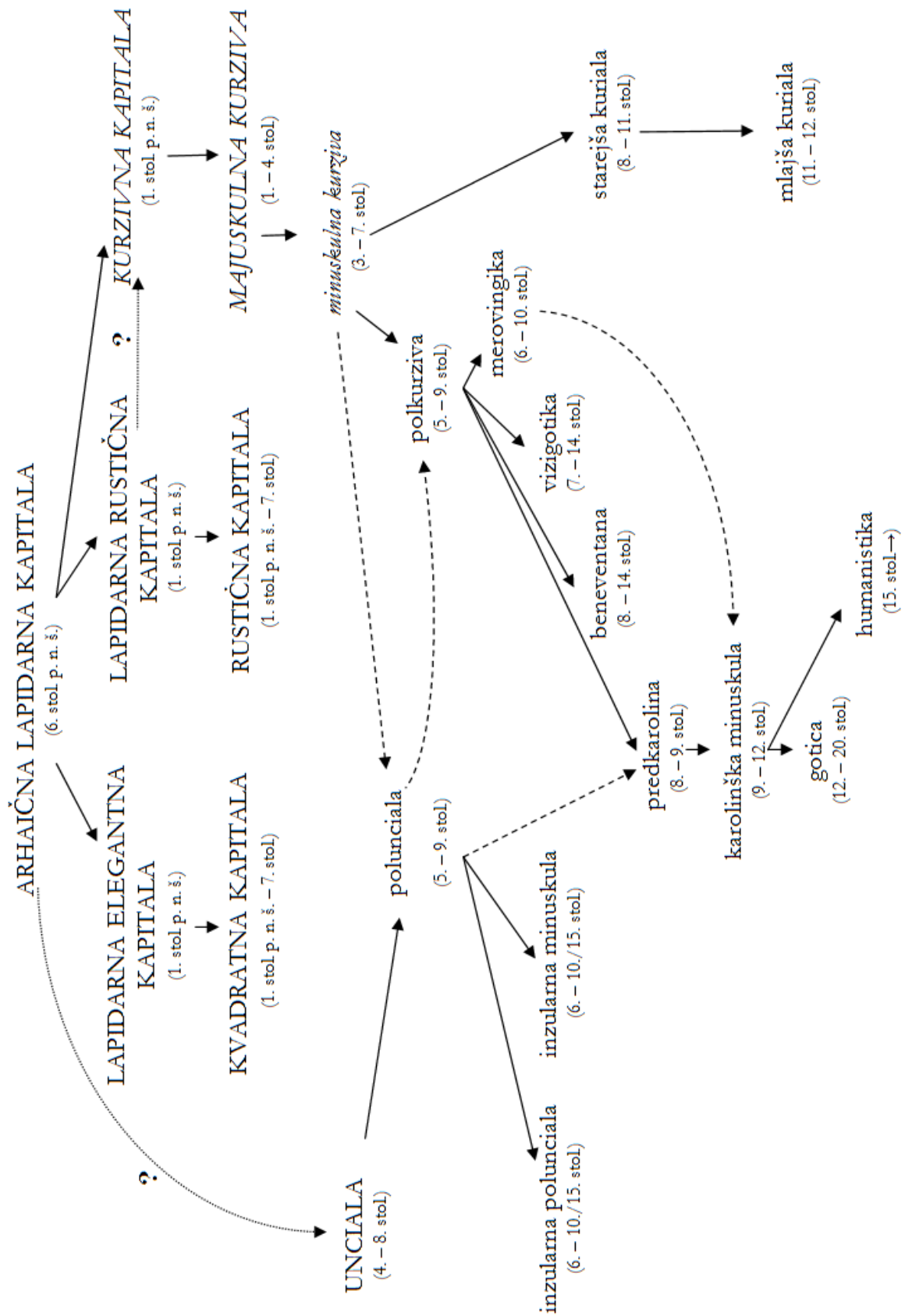
c = 100

m = 1000

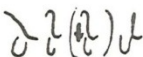

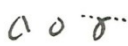

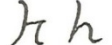

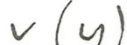
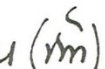

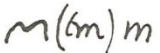

Enaki znaki se ponavljajo do 4-krat (lxxxxviii = 99).

– Arabske:

B. I. Die lateinische Schrift im Altertum

Capita- lis	Ältere römische Kursive	Jüngere römische Kursive	Capita- lis	Ältere römische Kursive	Jüngere römische Kursive
					
					
					
					
					
					
					
					
					
					
					
					

5. Capitalis, ältere und jüngere römische Kursive

Handwritten note at the top right of the page.

a	A A A A A	λ λ λ λ λ	λ λ λ λ λ	τ τ τ	α α α
b	B B d d	δ δ δ δ	δ δ δ δ δ	β β β	β β β
c	ϸ ϸ ϸ ϸ	ϸ ϸ ϸ ϸ ϸ	ϸ ϸ ϸ ϸ ϸ	ϸ ϸ ϸ	ϸ ϸ ϸ ϸ
d	Ⲕ Ⲕ Ⲕ Ⲕ	Ⲕ Ⲕ Ⲕ Ⲕ Ⲕ	Ⲕ Ⲕ Ⲕ Ⲕ Ⲕ	Ⲕ Ⲕ Ⲕ	Ⲕ Ⲕ Ⲕ Ⲕ
e	E E E E	F E E E E	η η η η η	Ϸ Ϸ Ϸ	Ϸ Ϸ Ϸ Ϸ (etc.)
f	F F F F	F F F	F F F F F	Ϸ Ϸ	Ϸ Ϸ Ϸ Ϸ
g	G G G G	G G G	G G G G G	ζ ζ	ζ ζ ζ ζ
h	H H H H	H H H	H H H H	η η	η η η
i	I I I I	I I I I	I I I I I	ι ι ι ι	ι ι ι ι
k	K K K		K K K K	κ κ κ	κ κ κ
l	L L L L	L L L L	L L L L L	λ λ λ	λ λ λ
m	M M M M	M M M M M	M M M M M	μ μ μ	m m m
n	N N N N	N N N N N	N N N N N	ν ν	n n
o	O O O O	O O O O O	O O O O O	ο ο ο	ο ο ο ο
p	P P P P	P P P P P	P P P P P	π π π	π π π π
q	Q Q Q Q	q q q q	q q q q q	Ϸ Ϸ Ϸ	q q q q
r	R R R R	R R R R	R R R R R	ρ ρ ρ	r r r r
s	S S S S	S S S S S	S S S S S	σ σ σ	s s s s
t	T T T T	T T T T T	T T T T T	τ τ τ τ	τ τ τ τ (etc.)
u	V V V V	U U U U U	U U U U U	υ υ υ	u u u u
x	X X	X X	X X X	Ϸ Ϸ	x x
y	Y Y Y Y	Y Y			
z	Z Z		Z Z Z		Z Z Z

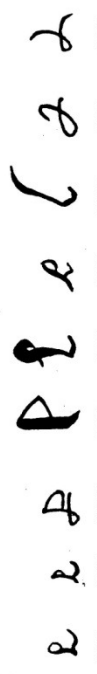
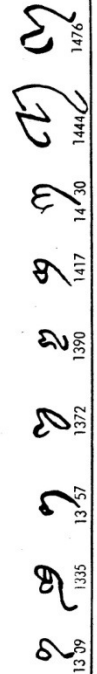

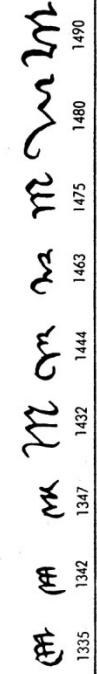

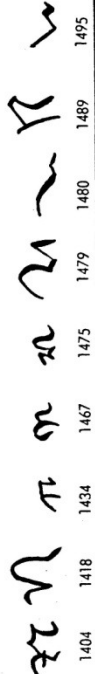
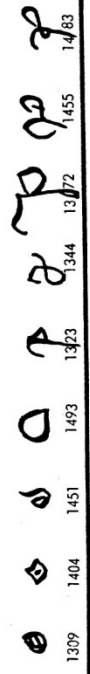
Sl. 11. Rimski kurzivni alfabeti od 1. st. n. e. do 572. (E. M. Thompson, Handbook of Greck and Latin Palaeography London 1908°, 216).

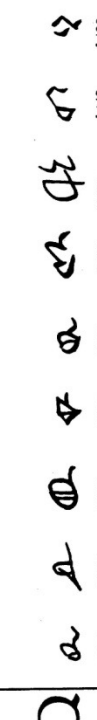
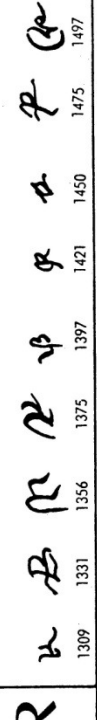

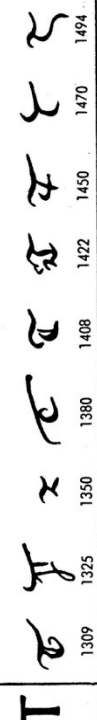
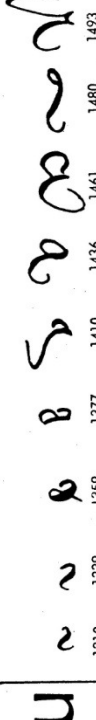
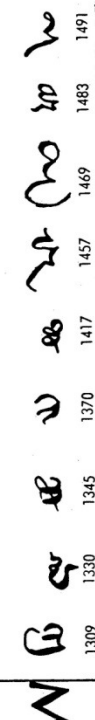
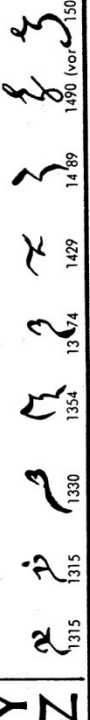
Großbuchstaben

A I									
A II									
A III									
B									
C									
D I									
D I									

D IIu. III									
E I									
E ^{II} F									
G									
H									
I									
K									

Großbuchstaben

L	
M I	
M II	
M III	
N I u. II	
N II	
OP	

Q	
R	
S	
T	
U	
W	
XYZZ	

Kleinbuchstaben

a	1309	1325	1357	1374	1403	1423	1455	1480	1494
a	1309	1315	1322	1325	1351	1354	1373	1393	1416
a	1392	1415	1429	1444	1459	1475	1476	1493	1497
b	1310	1321	1334	1348	1372	1408	1429	1467	1493
c	1314	1337	1357	1378	1397	1422	1459	1480	1494
d	1309	1325	1340	1345	1392	1423	1467	1481	1497
e	1309	1333	1360	1385	1403	1436	1450	1490	1497
f	1309	1318	1334	1354	1383	1405	1447	1479	1501

g	1311	1335	1356	1371	1381	1391	1397	1408	1436	1450	1477	1493	1501
g	1310	1322	1339	1343	1350	1357	1370	1379	1390				
g	1347	1367	1397	1408	1436	1450	1477	1493	1501				
h	1309	1330	1345	1374	1405	1429	1463	1475	1480				
i	1306	1335	1344	1494	1309	1322	1348	1418	1501				
k	1309	1341	1383	1447	1489	1309	1335	1429	1497				
m	1309	1325	1336	1354	1357	1379	1463	1485	1497				
n	1309	1325	1336	1354	1397	1428	1463	1481	1497				

Kleinbuchstaben

o	1309	1413	1497	1375	1343	1374	1370	1432
p	1430	1473	1492	1309	1378	1405	1458	1493
q	1430	1473	1492	1309	1378	1405	1458	1493
r	1309	1336	1341	1372	1413	1457	1333	(vor 1501)
s	1309	1335	1339	1346	1378	1422	1483	1497
t	1309	1329	1343	1378	1390	1413	1430	1476
u	1311	1325	1337	1375	1397	1428	1456	1473
v	1309	1332	1348	1383	1408	1463	1480	1491

w	1309	1381	1388	1405	1444	1469	1480	1493	(vor 1501)
x	1309	1374	1385	1420	1459	1494	1309	1357	1376
y	1309	1437	1494	1311	1337	1379	1457	1481	(vor 1501)
z	1315	1366	1413	1309	1344	1392	1405	1480	1497
Ligaturen und Abkürzungen									
ct	1306	1373	1393	1467	1309	1335	1408	1458	1493
et	1316	1310	1337	1408	1467	1477	1316	1336	1416
or	1309	1339	1352	1403	1354	1360	1387	1480	1480
or	1316	1310	1337	1408	1467	1477	1316	1336	1416
ft	1309	1339	1352	1403	1354	1360	1387	1480	1480

Die kleinen und großen Buchstaben

a A, b B, c C, d D, e E, f F,
g G, h H, i I, j J,
k K, l L, m M, n N,
o O, p P, q Q, r R, s S,
t T, u U, v V, w W,
x X, y Y, z Z.

a A, b B, c C, d D, e E, f F, g G,
 h H, i I, i I, k K, l L, m M, n N,
 o O, p P, q Q, r R, s S, s, k, t T,
 u U, v V, w W, x X, y Y, z Z.

KRONOLOGIJA

TABLICA RIMSKOG KALENDARA

	A	B	C	D	
Dan u mjesecu	Mart, Maj, Juli, Oktobar.	Januar, August, Decembar.	April, Juni, Septembar, Novembar.	Februar.	
1	Kalendis	Kalendis	Kalendis	Kalendis	1
2	VI Non.	IV Nonas	IV Non.	IV Non.	2
3	V	III	III	III	3
4	IV	Pridie Non.	Pridie Non.	Pridie Non.	4
5	III	Nonis	Nonis	Nonis	5
6	Pridie Non.	VIII Idus	VIII Idus	VIII Idus	6
7	Nonis	VII	VII	VII	7
8	VIII Idus	VI	VI	VI	8
9	VII	V	V	V	9
10	VI	IV	IV	IV	10
11	V	III	III	III	11
12	IV	Pridie Idus	Pridie Idus	Pridie Idus	12
13	III	Idibus	Idibus	Idibus	13
14	Pridie Idus	XIX Kal.	XVIII Kal.	XVI Kal.	14
15	Idibus	XVIII	XVII	XV	15
16	XVII Kal.	XVII	XVI	XIV	16
17	XVI	XVI	XV	XIII	17
18	XV	XV	XIV	XII	18
19	XIV	XIV	XIII	XI	19
20	XIII	XIII	XII	X	20
21	XII	XII	XI	IX	21
22	XI	XI	X	VIII	22
23	X	X	IX	VII	23
24	IX	IX	VIII	VI	24
25	VIII	VIII	VII	V (bis VI)	25
26	VII	VII	VI	IV (V)	26
27	VI	VI	V	III (IV)	27
28	V	V	IV	Pd. Kal. (III)	28
29	IV	IV	III	— (Pd.)	29
30	III	III	Pridie Kal.	—	30
31	Pridie Kal.	Pridie Kal.	—	—	31
	Aprilis. Junii. Augusti. Novembris.	Februarii. Septembris. Januarii.	Maii. Julii. Octobris. Decembris.	Martii.	

RIMSKI KOLEDAR¹

Rimljani so prvotno računali čas po luninem letu (355 dni); računanje po sončnem letu (365 $\frac{1}{4}$ dneva) je uvedel Gaj Julij Cezar (julijanski koledar) s 1. januarjem 1. 45. pr. n. št.

1. Imena mesecev so pridevniki, pri katerih si samostalnik *mensis* mislimo: *Iānuārius*, *Februārius*, *Mārtius*, *Aprīlis*, *Māius*, *Iūnius*, (*Quīntīlis* ⇒) *Iūlius*, (*Sextīlis* ⇒) *Augustus*, *Septēber*, *Octōber*, *Novēber*, *Decēber*.

Prvi mesec je bil do 1. 153. pr. n. št. *Mārtius* (začetek pomladi), zato *Septēber* = 7. mesec, *Quīntīlis*, prvotno 5. mesec, je dobil po Cezarju ime *Iulius*, *Sextīlis* pa po Avgustu ime *Augustus*.

2. Rimljani niso šteli dni v mesecu od 1. do zadnjega; za datum so imeli v vsakem mesecu 3 stalne dneve:

Kalendae² (*Kal.* ali *K.*): 1. dan meseca;

Nonae³ (*Non.*): 5. dan meseca (7. dan v mesecih: *Mārtius*, *Iulius*, *Māius*, *October*: *MILMO*);

Idūs,⁴ *uum f. (Id.)*: 13. dan meseca (15. dan v mesecih *MILMO*);

Kalendae (*Nonae*, *Idūs*) *Ianuariae*: 1. (5., 13. januar);

3. Rimski datum se določa na sledeči način:

a) datum stalnega dneva je v ablativu temporis:

¹ Rimljani so imenovali koledar *Fasti* (pravzaprav: delavniki).

² *Kalendae* od *calare* *calēsiv*, ker je pontifex maximus ta dan razglašal praznike in lunine mene. ³ *Nonae* 9. dan pred idami. ⁴ *Idūs* dan polne lune.

Kalendis (*Nonis*, *Idibus*) *Ianuariis*: 1. (5., 13.) januarja;
Kalendis (*Nonis*, *Idibus*) *Aprilibus*: 1. (5., 13.) aprila;

Kalendis (*Nonis*, *Idibus*) *Octobribus*: 1. (7., 15.) oktobra.

b) Dan pred kalendami (*nonami*, idami) se zaznamuje s *prīdie* (iz priore *die*) in akuzativom stalnega dneva:

prīdie Kalendas Ianuarias (pr. *Kal. Ian.*): 31. dec.;

prīdie Nonas Ianuarias (pr. *Non. Ian.*): 4. jan.;

prīdie Idūs Ianuarias (pr. *Id. Ian.*): 12. jan.

Dan za stalnimi dnevi se navadno določa s *postrīdie* in akuzativom stalnega dneva: *postrīdie Kal. (Non., Id.) Ianuarias* (= 2. [6., 14.] januarja) ali pa po točki c.

c) Vsi ostali dnevi se določajo tako, da se šteje od stalnih dni nazaj, pri čemer vračunamo stalni dan (*terminus a quo*) in tisti dan, ki ga določamo (*terminus ad quem*):

2. januar: *ante diem quartum Nonas Ianuarias* (namesto *die quarto ante Nonas Ianuarias*), okrajšamo: a. d. IV. *Non. Ian.*; štejemo torej: 5. (*Nonae*), 4., 3., 2. dan;

3. januar: a. d. III. *Non. Ian.*;

6. januar: a. d. VIII. *Id. Ian.* ali *postrīdie Nonas Ianuarias*;

16. oktober: a. d. XVII. *Kal. Nov.*

Ante se lahko tudi izpusti, v tem primeru stoji dan, ki ga določamo, v ablativu temporis, stalni dan pa ostane v akuzativu: *die VIII. Id. Ian.*

Pa tudi *die* se lahko izpusti: VIII. *Id. Ian. (Octavo Id. Ian.)*.

4. V prestopnem letu (vsako 4. leto: 366 dni) so vrinili prestopni dan, a ne na koncu meseca, ampak po 24. februarju in ga označili z:

*ante diem bis sextum*¹ *Kal. Martias*, torej

a. d. VI. *Kal. Mart.* (24. febr.); a. d. *bis sextum (bis VI)*

Kal. Mart. (25. febr.); a. d. V. *Kal. Mart.* (26. febr.); a. d. IV.

¹ Prim. francoski *année bissextile* prestopno leto.

Kal. Mart. (27. febr.); a. d. III. Kal. Mart. (28. febr.); pridie Kal. Mart. (29. febr.).

V prestopnem letu sta se smatrala dan a. d. VI. (naš 24. febr.) in prestopni dan a. d. bis VI. (naš 25. febr.) kot en dan, zato je tudi v prestopnem letu 24. februar a. d. VI. (ne pa a. d. VII.) Kal. Mart., 23. febr. a. d. VII. (ne pa a. d. VIII.) itd.

5. Pred stalno zvezo ante diem se stavijo predlogi ad, in, ex, pred pridie pa (usque) ad:

conferre aliquid in (na) ante diem V. Kal. Nov.;

ex (od) ante diem V. Idus Octobres usque ad pridie Kal. Dec. indutiae fuerunt;

a quarto ad (do) pridie Nonas Maias; usque ad a. d. XV. Kal. Dec.; nos in Formiano esse volumus usque ad postridie Non. Mai.

6. Pridie Kalendas Ian(uarias) Lepido et Tullo consulibus = 31. decembra l. 66. (pr. n. št. = pr. Kr. r.).

Rimljani so označevali letnice z ablativom imen konzulov ali pa z ablativom leta po ustanovitvi mesta (ab urbe condita) ali pred ustanovitvijo mesta (ante urbem conditam), mi pa v latinščini navadno z ablativom leta po našem štetju (po n. št. = po Kr. r.) ali pred našim štetjem (pr. n. št. = pr. Kr. r.); leto je izraženo z vrstnim številkom (gl. § 49, 2, 2).

Pri dnevih, pri katerih se računa z januarjevimi Kalendami prihodnjega leta, se omenjata konzula tistega leta, v katerem se dejanje dogaja, ne pa onadva konzula, ki sta nastopila 1. januarja naslednjega leta. V našem primeru sta bila konzula l. 66. Lepidus in Tullus.

Opombe

1. Rimski datum se pretvarja v našega in obratno takole:
a) Kadar je datum pred nonami (n) ali idami (i), se jim doda 1 (terminus, ad quem) in se odšteje dani datum (d) po formuli:

$$(n + 1) - d \quad (i + 1) - d$$

n. pr. a. d. VI. Id. Iun.: $(13 + 1) - 6 = 8$, torej 8. junija;
5. marca: $(7 + 1) - 5 = 3$, torej a. d. III. Non. Mart.

b) Kadar je datum pred kalendami sledečega meseca, se številu dni prejšnjega meseca (u') doda 2 (to je terminus a quo in terminus ad quem) in se odšteje dani datum (d) po formuli: $(u + 2) - d$, n. pr.:

a. d. XII. Kal. Oct. $(30 + 2) - 12 = 20$, torej 20. sept.;

17. maja: $(31 + 2) - 17 = 16$, torej a. d. XVI. Kal. Iun.

2. Namesto računanja po stalnih dnevih so Rimljani včasih uporabljali na isti način računanje po praznikih:

Terminalibus na Terminalije (23. februarja, praznik boga mejnikov).

Venatio postridie ludos Apollinares facta est: 6. julija.
Prim. naše: Na Jurjevo, dan pred Jurjevim.

3. Rimski teden (internūdinum = čas med dvema sej-moma: nūndinae) je imel 8 dni, označene s črkami A—H. Dan je bil razdeljen na 12 ur od sončnega vzhoda do zahoda, noč pa v 4 vigiliae (nočne straže) po 3 ure. Rimske ure so potemtakem odgovarjale našim le ob času ekvinokcija.

4. Datum v pismih. Rimljani so pisali datum v pismih vedno le na koncu, in sicer najprej datum (za pozdravom), nato kraj na vprašanje od kod? (s stališča prejemnika): Valete. Pridie Kal. Mai. Brundisio. Non. Apr. ex castris.

Redko so stavljali kraj pred datum: Athenis Id. Iul.

Kadar so pisali D. (= data sc. epistula), so ga pisali spredaj: Vale. D. IV. Kal. Iun. Pergä.

Namesto Vale so pisali včasih Cura, ut valeas, ali pa še zraven: et me, ut amas, ama. — Valete, mea desideria (moji dragi), valete. D. a. d. III. Non. Oct. Thessaloniciä.

V začetku pisma je pisec vedno navedel svoje ime, nato formulo S.(P.D.) gl. § 302, 1 in ime prejemnika v dativu (tudi pred formulo): Cicero Attico S. — Tullius S. D. Tironi suo.

MOS BONONIENSIS (bolonjski stil)

<i>januar – december</i>		<i>januar, marec, maj, julij, avgust, oktober, december</i>	<i>quinto decimo quarto decimo tertio decimo duodecimo undecimo decimo nono octavo septimo sexto quinto quarto tertio penultimo ultimo</i>	<i>april, junij, september, november</i>														
1.	primo	17.	<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> { } </div> <p style="text-align: center;">die</p>	16.														
2.	secundo	18.		<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> { } </div> <p style="text-align: center;">die</p>	17.													
3.	tertio	19.			<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> { } </div> <p style="text-align: center;">die</p>	18.												
4.	quarto	20.				<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> { } </div> <p style="text-align: center;">die</p>	19.											
5.	quinto	21.					<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> { } </div> <p style="text-align: center;">die</p>	20.										
6.	sexto	22.						<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> { } </div> <p style="text-align: center;">die</p>	21.									
7.	septimo	23.							<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> { } </div> <p style="text-align: center;">die</p>	22.								
8.	octavo	24.								<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> { } </div> <p style="text-align: center;">die</p>	23.							
9.	nono	25.									<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> { } </div> <p style="text-align: center;">die</p>	24.						
10.	decimo	26.										<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> { } </div> <p style="text-align: center;">die</p>	25.					
11.	undecimo	27.											<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> { } </div> <p style="text-align: center;">die</p>	26.				
12.	duodecimo	28.												<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> { } </div> <p style="text-align: center;">die</p>	27.			
13.	tertio decimo	29.													<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> { } </div> <p style="text-align: center;">die</p>	28.		
14.	quarto decimo	30.														<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> { } </div> <p style="text-align: center;">die</p>	29.	
15.	quinto decimo	31.															<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> { } </div> <p style="text-align: center;">die</p>	30.
16.	sexto decimo																	<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> { } </div> <p style="text-align: center;">die</p>
		<i>februar: 28. oz. 29. (prestopno leto) = ultimo</i>																

SISTEM PREMIČNIH PRAZNIKOV

<i>slovenski izrazi</i>		<i>nedelje</i> <i>(d. = dominica)</i>	<i>alternativna oznaka</i>	
	9	d. circumdederunt	septuagesima d.	
	8	d. exurgere	sexagesima d.	
pepelnična sreda (46. dan pred v. n.; začetek 40-d. posta)	7	d. esto michi <i>dies cinerum</i>	quingagesima d.	
40-dnevni post (nedelje so izvzete)	}	6	d. invocavit	} prima secunda tertia quarta quinta sexta
		5	d. reminiscere	
		4	d. oculi	
		3	d. laetare	
		2	d. judica	
		1	d. palmarum	
cvetna nedelja			d. quadragesimae	
velika noč		PASCHA		
bela nedelja	1	d. quasimodogeniti		
	2	d. misericordia domini		
	3	d. jubilate		
	4	d. cantate		
vnebohod (36. dan po v. n.)	5	d. vocem iocunditatis <i>ascesio domini</i>		
	6	d. exaudi		
binkošti (dobes. 50. dan po v. n.)	7	d. pentecostes		
sveta trojica	8	d. trinitatis		
		1.–24. d. post trinitatem		
advent	}	prima	} d. adventus	
		secunda		
		tertia		
		quarta		
božič (25. december)		<i>nativitatis domini</i>		

TABLICA INDIKCIJA

							stoljeće		
							300	400	500
godine preko stoljeća							600	700	800
							900	1000	1100
							1200	1300	1400
							1500	1600	1700
0	15	30	45	60	75	90	3	13	8
1	16	31	46	61	76	91	4	14	9
2	17	32	47	62	77	92	5	15	10
3	18	33	48	63	78	93	6	1	11
4	19	34	49	64	79	94	7	2	12
5	20	35	50	65	80	95	8	3	13
6	21	36	51	66	81	96	9	4	14
7	22	37	52	67	82	97	10	5	15
8	23	38	53	68	83	98	11	6	1
9	24	39	54	69	84	99	12	7	2
10	25	40	55	70	85	—	13	8	3
11	26	41	56	71	86	—	14	9	4
12	27	42	57	72	87	—	15	10	5
13	28	43	58	73	88	—	1	11	6
14	29	44	59	74	89	—	2	12	7

Uputa za upotrebu ove tablice:

Najprije potražimo stoljeće određene godine, a zatim broj preko tog stoljeća. Indikciju nađemo u odgovarajućem stupcu stoljeća i visini broja godine preko stoljeća.

Nađena indikcija odgovara samo najvećem dijelu godine, jer se ona proteže na manji dio jedne i na veći dio druge godine.

Datumi začetkov indikcijskih ciklova

Indictio Graeca	1. september
Indictio Romana	25. december / 1. januar
Indictio Bedana	24. september

DIPLOMATIKA

SESTAVNI DELI PEČATNE LISTINE (FORMULAR):

PROTOKOL

- **invokacija** (*invocatio*) = klicanje boga kot priče
 - simbolična ali monogramatska (križ)
 - verbalna (*in nomine domini ...*)
- **intitulacija** (*intitulatio*) = samoimenovanje (*nos, ego ...*)
vključuje:
 - *devotio (dei gratia ...)* = legitimiranje po bogu
 - *salutatio* = pozdrav (ni obvezno, predvsem pri vladarjih, papežu)
- **inskrpcija** (*inscriptio*) = naslov, naslovnik; tisti, ki mu je listina namenjena

(KON)TEKST

- **arenga** = uvod, prolog (dostikrat manjka; v listinah ljudskih jezikov sploh izginel)
splošna motivacija, ki je pripeljala do izdaje listine (da se ne izgubi spomin; religiozni motivi, itd.)
- **publikacija** (*publicatio*) = naznanilo, objavljanje pravnega dejanja
(*notum sit omnibus, ...*)
- **naracija** (*naratio*) = pripoved o predzgodovini konkretnega dejanja
(vzrok)
lahko
 - *petitio* = prejemnikova prošnjavključuje:
 - *interventio* = posredovanje vplivnih ljudi za podelitev, ...
- **dispozicija** (*dispositio*) = opis pravnega dejanja, dejanska vsebina listine
(najpomembnejši del listine)
lahko
 - pertinenco formulo (*pertinentio*)vključuje:
 - različne zaključne klavzule
 - prepovedne
 - garancijske
 - sankcijske
- **koroboracija** (*coroboratio*) = napoved sredstva overovitve

ESHATOKOL

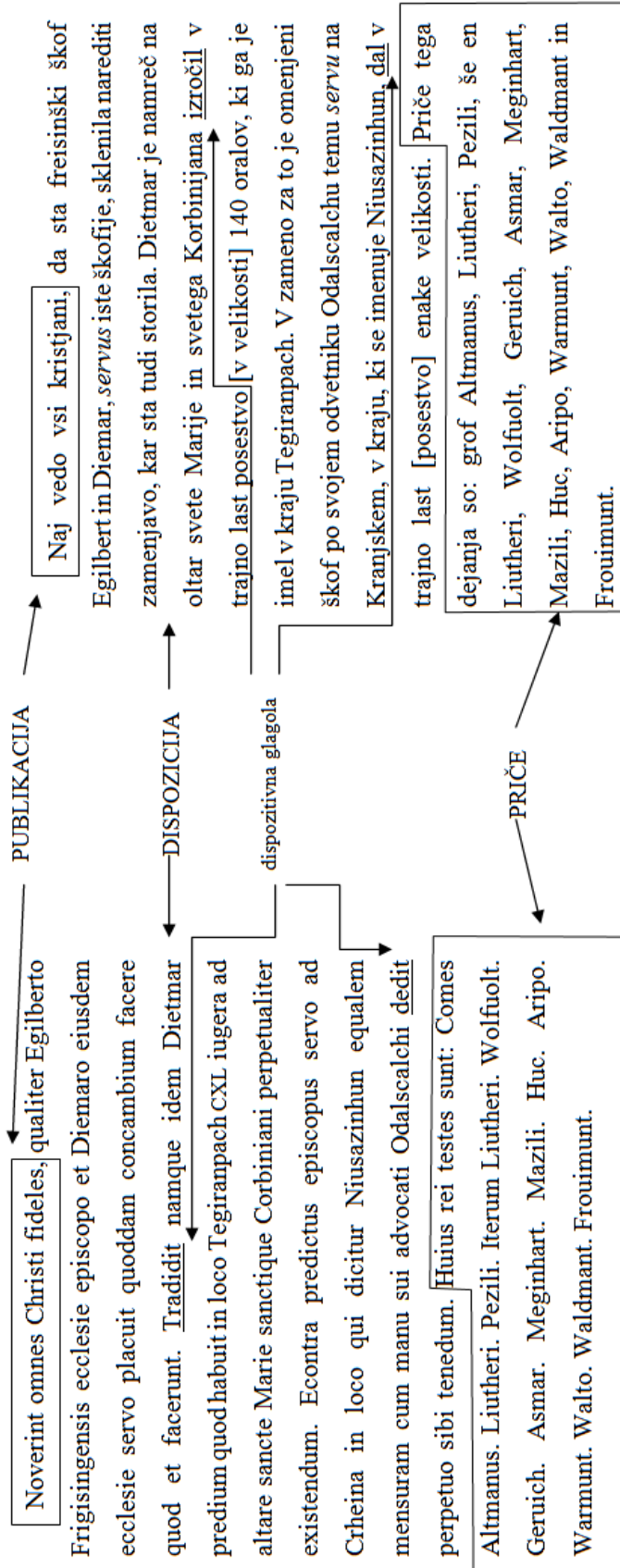
- **priče** (*testes*) = ni nujno (navedene poimensko po neki hierarhiji)
- **datacija** (*datatio*) (vsebuje kraj in/ali čas izstavitve)
- **aprekacija** (*aprecatio*) = zaključni pozdrav (amen, ...)
(zelo redko, izklj. vladarske in cerkvene listine)

Menjava posesti med freisinskim škofom Egilbertom in njegovim *servom* Diotmarjem (ca. 1020–1023)

(BayHStA, HL Freising 3a, fol. 273)

Commutatio Diotmari

Diotmarjeva zamenjava

STRUKTURA VLADARSKE DIPLOME

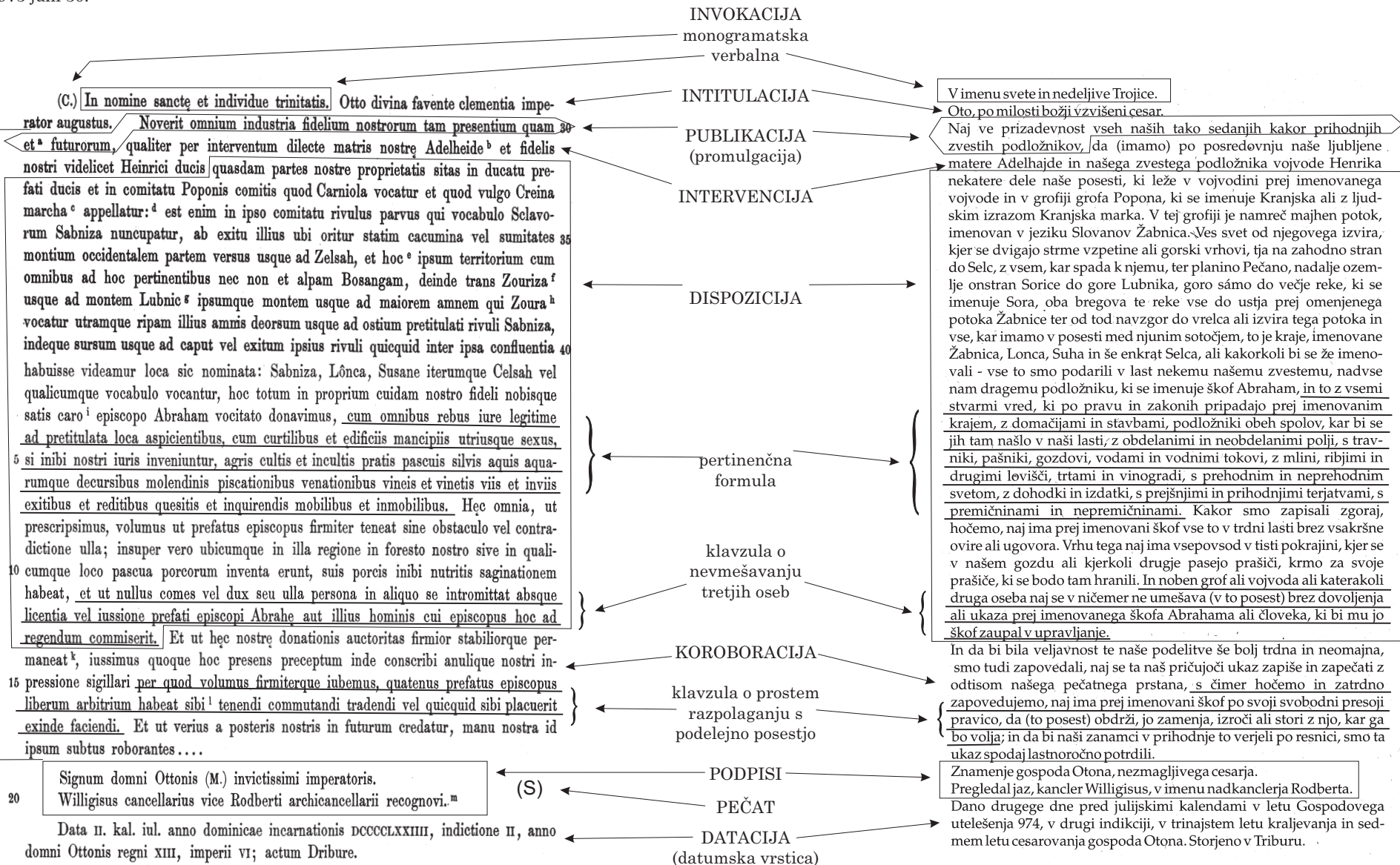
Darovnica cesarja Otona II. freisinškemu škofu Abrahamu za škofjeloško gospostvo (DOI 47).

Tribur, 973 juni 30.

Protokol

K o n t e k s t

Eshatokol

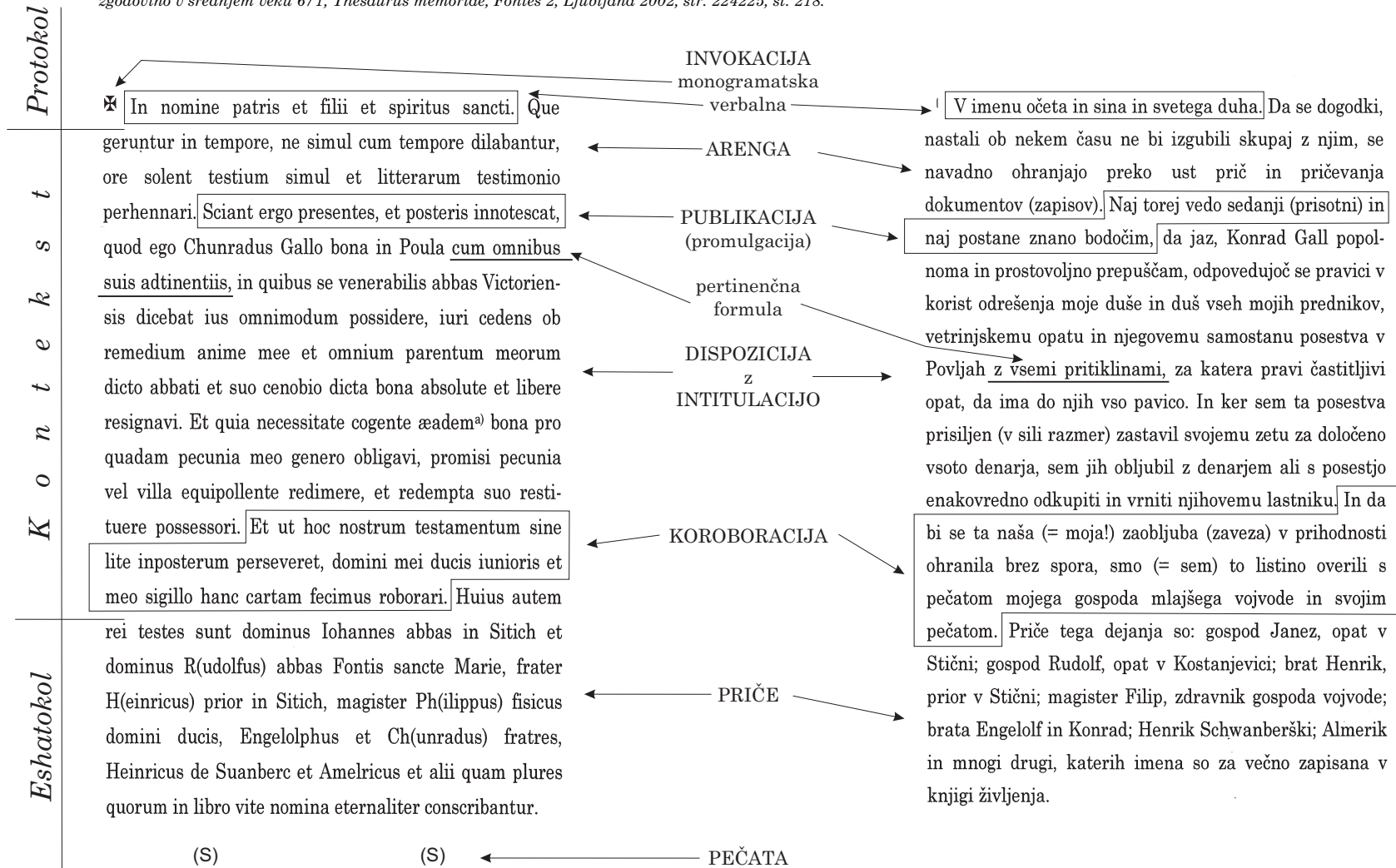
Konrad Gall se odpoveduje posestvom v Powljah (pri Preddvoru) v korist vetrinjskemu opatu, in mu obljublja, da jih bo odkupil iz zastave svojega zeta.

(1254)

Orig. perg. št. A 96 v Koroškem deželnem arhivu v Celovcu, pod datumom januar 1256 (A).

Objave: Franz Scumi, *Urkunden- und Regesten-Buch des Herzogtums Krain II*, Laibach 1884/1887, str. 172, št. 217 (ok. 1256, pred 6.

januarjem). August Jaksch, *Monumenta historica ducatus Carinthiae IV/1* (1906), str. 451, št. 2557. France Baraga, *Gradivo za slovensko zgodovino v srednjem veku 6/1*, *Thesaurus memoriae, Fontes 2*, Ljubljana 2002, str. 224/225, št. 218.

Gall Gallenberški proda Avstrijskemu vojvodi Albertu (II.) svoj grad Gamberk z vsemi pritiklinami za 400 mark oglejskih pfenigov.

1351 maj 12., Dunaj

Orig. Perg. v HHStA, AUR.

Reg.: Ignaz Tomasek, *Regesten zur Geschichte Kärntens II*, Archiv für vaterländische Geschichte und Topographie 7 (1862), str. 79, št., 119.

Protokol

t
e
k
s
t

K

Eshatokol

Ich Galle von Gallenberch vergich vnd tûn chunt offenleich mit disem brief, daz ich dem hochgeborn fürsten, meinem gnedigen herren herczog Albrecht ze Österreich, ze Steÿr vnd ze Chernden vnd seinen erben verchouft han mein vest Gallenberch, die mein rechts aygen gewesen ist vnd alles daz, so darczû gehört vnd waz ich da gehabt han, ez sei gestift oder vngestift, gesuecht oder vngesuecht, wie daz gnant ist, vmb vier hundert mark Aglayer phenning, der ich gar vnd genczlich verricht vnd gewert bin; also daz der vörgenant mein herre herczog Albrecht vnd sein erben dieselben vest Gallenberch vnd waz darczû gehört vnd waz ich da gehabt han, fürbaz innhaben vnd niezzen sullen, an alle irrung vnd pin ich dez ir rechter gewêr fur alle ansprach. Ich sol auch, vnd mein erben nach der vorgenanter vest Gallenberch vnd waz darczû gehört vnd waz ich da gehabt han nimer mer chain ansprach gehalten in dheim weg; daz lob ich mit meinen trewen an aydes stat. Dez gib ich cze vřchund disen brief fur mich vnd fur mein erben besigelten mit meinem insigel vnd mit Chünratz insigel dez Gallen, meus vettern, vnd mit Niclas insigel von Gerlochstain, meus swager, die diser sache geczeugen sind mit iren insigeln. Der geben ist ze Wienn, an sand Pangreczen tag, do man zalt von Christs geburde dreuczehen hündert jar, darnach in dem ayns vnd fumfezgistem jar.

PUBLIKACIJA
z
INTITULACIJO

Jaz, Gall Gallenberški, izpričujem in naznanjam javno s to listino,

da prodam svojemu milostnemu gospodu, vojvodi v Avstriji, na Štajerskem in na Koroškem ter njegovim dedičem, svoj grad Gamberk, ki je moja prava lastnina, in vse kar je tam mojega in sodi zraven, naj bo naseljeno ali nenaseljeno, gospodarsko izkoriščeno ali neizkoriščeno, kakorkoli se imenuje, za 400 mark oglejskih pfenigov, ki so mi bili v celoti izplačani. In sicer na način, da omenjeni moj gospod vojvoda Albert in njegovi dediči ta grad Gamberk z vsem pripadajočim, kar sem jaz tam imel, v bodoče poseduje in izkorišča brez vsakršnega vmešavanja, in jaz mu bom garant (porok) v primeru kakršnih koli zahtev. Zavezujem se tudi, da do omenjenega gradu Gamberk in do pripadajočih, nekdam mojih posesti, ne bomo imeli ne jaz ne moji dediči nikoli več nobenih zahtev v nikakršnem smislu. To potrjujem s svojo zvestobo namesto prisege. To listino overjam v svojem in v imenu mojih dedičev s svojim pečatom, kot tudi s pečati mojega sorodnika Konrada Galla in mojega svaka Nikolaja Kolovškega, ki pričata tej prodaji s svojima pečatoma. Dano na Dunaju, na dan sv. Pankraca, ko se šteje od Kristusovega rojstva trinajststo enainpetdeseto leto.

pertinenčna
formula

DISPOZICIJA

rezervativna
klavzula

KOROBORACIJA

DATACIJA

decem mez^e tritici loti^d et stivram annone et carnis.

19. Item in Forsl⁹ 9 mansus censuales, qui soluunt 9 oues cum agnis et 36 anphoras ceruisie et 3 modios tritici loti^d et stivram annone et carniū.

20. Item in Cherith¹⁰ tres mansus censuales, que soluunt 3 oues cum agnis et stivram annone et carnis.

21. Item in Fodesich¹¹ 2 mansus censuales, que soluunt 2 oues

cum agnis, 16 anphoras ceruisie et 4^{or} modios tritici cum stivra annone et carnis.

22. Item in Riu^e 10 mansus censuales, que soluunt 10 oues cum totidem agnis et 60 anphoras ceruisie et 3 modios et 2 mes tritici loti^a et stivram annone et carnis. Et dimidium mansum^b habet scultetus.^c

23. Item in Zelach² 6 mansus, quorum 3 sunt censuales et tres habent piscatores.

24. Item in Schalchendorf³ 9 mansus censuales, que soluunt 9 oues cum totidem agnis cum stivra^d carnis.

25. Item in Aullatsch⁴ quatuor mansus, quorum 2 sunt censuales. Vnum habet Erchenboldus.⁵

26. Item Crotentach⁶ vnum mansum qui soluit unam sagenam vini et 1 modium tritici.

27. Item in Burch⁷ unum mansum, qui solvit vnum ouem cum agno et 6 anphoras ceruisie et duos modios tritici loti^a, cum stivra^d annone et carnis.

28. Item apud Linthe⁸ quinque mansus.⁸

29. Item meierhoue, que soluunt 25 modios tritici et 25 modios siliginis^b et 4^{or} modios fabarum et 100 et 4^{or} auene

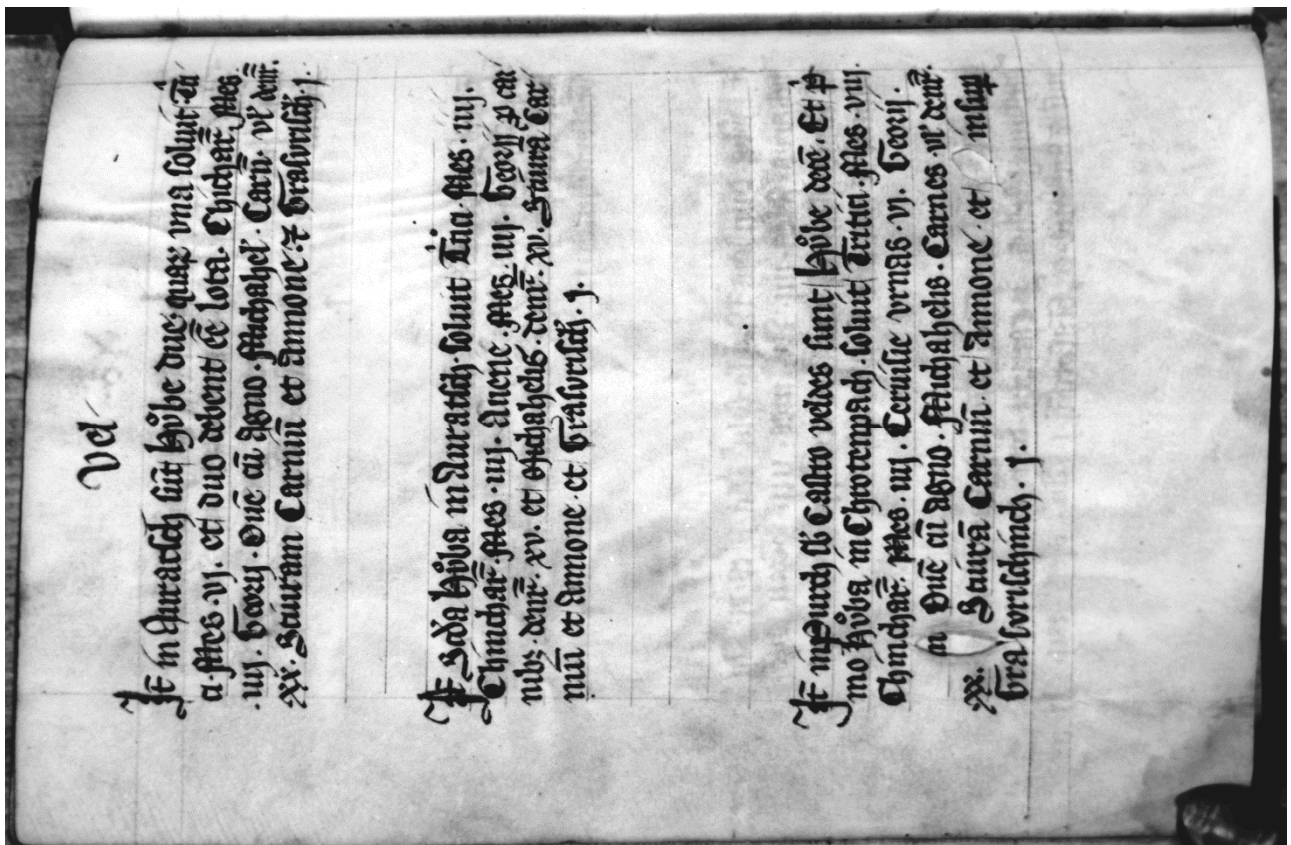
decem med' tritici loti et stivra annone et carnis
 In foest. vni. Mansus censuales qui soluunt vni-
 oues cum agn et xxxvi. anph' ceruisie et in mod' trici
 loti et stivram annone et carniū. Item in cherith
 tres mansus censuales que soluunt iii. oues cum agn
 et stivram annone et carnis. In fodesich ii. man-
 sus censuales que soluunt ii. oues cum agn. xvi. anph
 ceruisie et iii. mod' i. cum stivra annone et carnis.
 In Riu. y. mansus censuales que soluunt .y. oues
 cum totidem agnis. et lx. anph' ceruisie et iii. mod' et ii.
 mes trici. loti. et stivram annone et carnis et dim
 Mansum habet scultetus.
 In zelach. vi. mansus quorum sunt censuales et
 tres habent piscatores. In schalchendorf. 9. man-
 sus censuales que soluunt vni. oues cum toti-
 dem agn cum stivra car. In aul' quatuor mansus
 quorum sunt censuales. vnu habet Erchenboldus
 In Crotentach vnum Mansum qui soluit unam sagm
 vini et i. mod' trici. In Burch vnu mansum qui sol-
 vit vnum ouem cum agno. et. vi. anph' ceruisie et duos mod'
 tritici loti cum stivra annone et car.
 In apud Linthe quinque mansus

In meierhoue que soluunt. xxv. mod' trici et xxv.
 mod' sigi. et. iii. mod' fabar et. 6. et. iii. auen

Item in Auratsch⁴ sunt hŷbe due, quarum una solvit tritici mes 6, et duo debent esse lota, chincharns⁵ mes 4, Georii ovem cum agno, Michahelis carnes vel denarios 20, stiuram carniū et annone et grasvrirschinch 1.

Item secunda hŷba in Auratsch⁴ solvit tritici mes 4, chincharns mes 4, avene mes 4, Georii pro carnibus denarios 15, et Michahelis denarios 15, stiuram carniū et annone et grasvrirschinch 1.

Item in Purch sub castro Veldes⁵ sunt hŷbe decem. Et primo hŷba in Chrotenpach⁶ solvit tritici mes 8, chincharns mes 4, cervisie urnas 6, Georii ovem cum agno, Michahelis carnes vel denarios 20, stiuram carniū et annone et insuper grasvrirschinch 1.

Vel

Item in Auratsch sunt hŷbe due: quare una solvit tri-
a. mes. vi. et duo debent esse lota. Chichar. mes
. iij. Geoy. due cum agno. Michahel. Carni. vi. den.
xx. Stiuram Carniū et Annone. 7. Grasvrirsch. 1.

Item secunda hŷba in Auratsch solvit tria mes. iij.
Chinchar. mes. iij. Avene. mes. iij. Geoy. pro car-
nibus. denar. xv. et Michahelis. denar. xv. Stiuram Car-
niū et Annone. et Grasvrirsch. 1.

Item in Purch sub castro Veldes sunt hŷbe decem. Et primo
hŷba in Chrotenpach solvit tritici. mes. viij.
Chinchar. mes. iij. Cervisie urnas. vi. Geoy.
in due cum agno. Michahelis. Carnes. vi. denar.
xx. Stiuram Carniū et Annone. et Grasvrirsch. 1.

Safresmitz in Huebn

+ Juncij Kramer Süppam Dint von ainem Huebn
Zinnspemung ————— lxxxxij ff
Wanz mess ————— iij
Einkorn mess ————— iij
Haberm mess ————— ij
geeis vund zorn ————— j mess
Huenner ————— vi
Lye ————— lxxv

+ Matzer's gayer Dint von ainem Huebn
Zinnspemung ————— lxxxxij ff
Wanz mess ————— iij
Einkorn mess ————— iij
Haberm mess ————— ij
geeis vund zorn ————— j mess
Huenner ————— vi
Lye ————— lxxv

+ Cornhartt Selpam Dint von ainem
Huebn ————— lxxx ff

+ Mer Diemt ff von ainem
Huebn ————— j mxx viij ff

+ Juncij Kramer Diemt mer von ainem
geem ————— lxxij ff

1

Vermerktz das der hochwirdig fürst vnd herzerbe Albrecht Bis-
chof zu Burchs sein vnd seins gotzhauses leben in dem land zu
Krain hat lassen beruffen auf samnd Michels tag Anno domj
zē im Nennhundertfünffzigstem Jar zeleiben zu Nassenfis das
also bestehen ist vnd sein gnad hat den hernachgeschriben verlihen

Altu zu Nassenfis auf das beruffen hat Bischof Albrecht
von Burchs sein gnaden vnd des gotzhaus Burchs leben ge-
lihen an samnd Michels tag Anno domj zē Lwinj

Hanns Thüner

Hat zu leben empfangen von erst zum ofriedegk vnd zu Kranfigk
das hieben in samnd Kueprechtis pharr gelegen vnd sind sein erb

Jasper Dyphalter

Hat zu leben empfangen am hieben zu samnd Kueprechtis gele-
gen da ettwan sturi aufgesessen ist vnd ist sein erb

Johst Sarver an stat sein selbe
vnd Metten seines brüder

Hat zu leben empfangen von erst am hof in langer zu samnd
Kueprecht sein am hof zu dulaich vor Nassenfis sein
dritthalbe hieben zu Mettemsdorff sein dritthalbe hieben

. 15 . Das Ambt .

Woe Am Montag vor dem la petri Anno 2039 hat Wilhelm Ditzgenpawnd
verkauft die nutz und gulte des Ambts zu 1000 Schillingen in dem Gofitz
zu dem nachstuegenen Sand wegen wir haben geendet und daz die
Remanentz seiner nach sich werden lauffen mit Anhalt 1000

Remanentz in parlaton

lxviii + d

Recepta des Wbaw

It empfhemung aus den drem Suppen zu laloh. Zum Stam
Dont proffer. cond auch zu Salog. Stewer. Dimecht
Zaidung phemmit. mit 10. S. Jorgen feuchung und
Sand petros feuchung vom ersten jar
lxviii m + xij p

It vom andern jar auch sovil

It fur die klamen wech von dem ersten jar hmd und wir 1000
lxviii m + xij p

It vom andern jar auch sovil

It fur die hmgelassn zehenn von dem ersten jar

lxix m + xij p
lxviii m + xij p

It vom andern jar

Des Wbaw von zwan jar
m + lxviii m + xij p

Das alles in dem Ambt der phemung von zwan jar
mit 1000 Remanentz m + lxviii m + xij p

HERALDIKA

ŠČIT — načini delitve polja

deljen

1

glava

2

noga

3

prečka (bruno)

4

3 x deljen

5

2 prečki

6

2 letvi
(dvojna prečka)

8

razcepljen

9

desna stranica

10

kol

11

3 x cepljen

12

2 kola

13

poševno deljen

17

levo poš. deljen

18

poševna prečka

19

leva poš. letev

20

3 poševne letve

21

kvadriran

22

križ

24

poševno
kvadriran

33

poševni križ

34

škarnica (padajoča)

36

(rastoča)

35

kariran

42

konica (rastoča)

40

(upognjena)

41

srčni ščit

51